

archiwum medycyny sądowej i kryminologii

Praca oryginalna
Original paper

Monika wiklińska, Grzegorz Teresiński, Grzegorz Buszewicz

Medyczno-sądowe oraz prawno-karne aspekty opiniowania i orzekania w przypadkach intoksykacji środkami odurzającymi i działającymi podobnie do etanolu

Medico-legal and legal-penal aspects of expert opinions and adjudication in cases of intoxications with intoxicating agents and ethanol-like intoxicants

Katedra i Zakład Medycyny Sądowej, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, Lublin, Polska
Chair and Department of Forensic Medicine, Medical University of Lublin, Lublin, Poland

Streszczenie

Wprowadzenie: Istniejące akty prawne nie określają progów stężeń, na podstawie których można przyjąć „stan po użyciu” bądź „stan pod wpływem” środka odurzającego. Celem pracy było przeanalizowanie praktyki orzekania w sprawach związanych z oceną działania środków odurzających, a także działających podobnie do etanolu, identyfikacja niejasności i luk w obowiązujących przepisach oraz powstających w związku z nimi problemów opiniodawczych.

Materiał i metody: Materiał do badań stanowiły opinie biegłych z zakresu toksykologii i medycyny sądowej wykonane przez Katedrę i Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie w latach 2009–2011 oraz akta pozyskane w trakcie kwerendy wśród regionalnych prokuratur i sądów w 52 sprawach.

Wyniki: Spośród 52 spraw, w których badania toksykologiczne wykazały obecność środków odurzających we krwi kierowców (tetrahydrokannabinoli w 39, amfetaminy w 21 przypadkach), w 2 przypadkach przeprowadzono postępowanie o wykroczenie (art. 87 k.w.), chociaż duże stężenie ksenobiotyku wskazywało na stan „pod wpływem” środka odurzającego (art. 178a k.k.). Trzy sprawy umorzono mimo opinii, że kierowca znajdował się „co najmniej” w stanie po użyciu środka. Zaledwie w 3 sprawach przesłuchano świadków na okoliczność zachowania kierowcy.

Wnioski: Przeprowadzona analiza wykazała, że organy procesowe oczekują wydania przez biegłych opinii wyłącznie na podstawie wyniku przeprowadzonych badań toksykologicznych, a przy braku możliwości wydania jednoznacznej opinii jedynie administrują procesem, oportunistycznie korzystając z literalnie rozumianej zasady domniemania niewinności. Sytuacja ta wymaga pilnego określenia wartości progowych „użycia” i „wpływu” najczęściej wykrywanych środków odurzających.

Słowa kluczowe: środki odurzające, stan po użyciu, stan pod wpływem, orzekanie sądowe, opiniowanie sądowo-lekarskie.

Abstract

Introduction: The available legal regulations in Poland do not define the concentration thresholds enabling to differentiate between the states of “after-use” versus “under the influence” of a drug, as it is in the case of alcohol. The aim of the study was to analyse jurisdiction in cases regarding the evaluation of the effects of intoxicating agents and ethanol-like

intoxicants and to identify ambiguities and gaps in the applicable regulations leading to problems in preparing expert opinions.

Material and methods: The material included the opinions of experts in the field of toxicology and forensic medicine made by the Department of Forensic Medicine in Lublin in the years 2009–2011 and records obtained in the process of inquiry from the regional prosecutor's offices and courts in 52 cases.

Results: Amongst 52 cases in which the ordered toxicology examinations demonstrated the presence of intoxicating agents in drivers' blood (tetrahydrocannabinols in 39 and amphetamine in 21 cases) in 2 cases petty offence proceedings were instituted (Art. 87 of the Petty Offence Code) although high concentrations of xenobiotics indicated the state of being "under the influence" of a narcotic drug (Art. 178a of the Penal Code). Three cases were discontinued despite expert opinions that the drivers were at least in the after-narcotic use state. In only 3 cases were witnesses asked to provide testimony about the circumstances of the driver's conduct.

Conclusions: The analysis has demonstrated that judicial bodies expect forensic expertise based exclusively on toxicological examination results; when expert findings are inconclusive, they only administer litigations opportunistically applying the principle of the presumption of innocence understood literally. Considering the above, threshold values of "use" and "influence" of the most commonly detected drugs should be urgently determined.

Key words: intoxicating agents, driving under the influence, driving "after-use", forensic expertise, adjudication.

Wprowadzenie

W ostatnich latach wzrosła wykrywalność przypadków kierowania pojazdami mechanicznymi pod wpływem środków odurzających oraz środków działających podobnie do alkoholu [1–4]. Ludzie coraz częściej sięgają po środki odurzające w celu zwiększenia intensywności doznań. Powszechnym zjawiskiem staje się również jednoczesne przyjmowanie kilku rodzajów tych środków lub przyjmowanie ich łącznie z alkoholem. Jednym z czynników, które niewątpliwie wpływają na to zjawisko, jest powszechna dostępność tych substancji, zwłaszcza wśród młodych ludzi. Zwiększenie problemu zażywania środków odurzających i działających podobnie do alkoholu spowodowało również wzrost liczby opiniowanych spraw w tym zakresie. W ostatnich latach również piśmiennictwo naukowe poświęca więcej uwagi tej tematyce [1, 5–11].

O ile statystyki dotyczące kierowców spożywających alkohol są stosunkowo dokładne – z powodu wyrobienia pewnych standardów zbierania danych, o tyle badania dotyczące środków odurzających są nieliczne. Potrzeba przeprowadzania badań kierowców podczas kontroli drogowej na obecność środków odurzających jest podkreślana zarówno przez ekspertów sądowych, jak i przedstawicieli organów ścigania [12, 13].

Introduction

The detection of cases of driving under the influence of intoxicating agents and ethanol-like intoxicants [1–4] has increased in recent years. People more and more often take intoxicants to increase the intensity of their experiences. The simultaneous administration of a few types of intoxicants or their administration together with alcohol is becoming a universal trend. The general availability of such substances, particularly among young adults, is one of the factors, which undoubtedly contribute to this trend. As the use of intoxicating agents and ethanol-like intoxicants is becoming more dominant, there has been an increased need for more expert opinions in drink-driving cases. Likewise, there have been more articles addressing the problem at hand in recent years [1, 5–11].

Although statistics on drink drivers are relatively precise (there are some data collection standards), research on intoxicants is scarce. Both court experts and representatives of law enforcement authorities emphasize the importance of tests for the presence of intoxicants during traffic control [12, 13].

The Integrated Project DRUID (Driving under the Influence of Drugs, Alcohol and Medicines) carried out from October 2006 to mid-2011 (also in

Od października 2006 r. do połowy 2011 r. realizowany był (między innymi w Polsce) unijny program naukowo-badawczy DRUID – *Driving Under the Influence of Drugs, Alcohol and Medicines*. Głównym celem programu było przygotowanie rekomendacji dla Komisji Europejskiej dotyczących polityki Unii wobec zagrożeń związanych z uczestnictwem w ruchu drogowym osób po spożyciu alkoholu, narkotyków i leków oraz przygotowanie i zrealizowanie badań umożliwiających określenie skali rozpowszechnienia alkoholu, leków i narkotyków w populacji kierowców i porównanie wyników zebranych w Polsce z wynikami innych krajów uczestniczących w badaniach DRUID. Program pozwolił na szersze zbadanie tego problemu, oddając dokładniejsze dane niż wcześniejsze badania prowadzone w tym zakresie [14, 15]. W badaniach DRUID wykryto 2,5 razy większą liczbę kierowców, którzy przyznali się, że w ciągu ostatniego roku prowadzili pojazd pod wpływem narkotyków [12].

O ile stan nietrzeźwości oraz stan po użyciu alkoholu doczekał się legalnej definicji, o tyle wpływ środka odurzającego lub działającego podobnie do alkoholu czy samo rozumienie tych pojęć wciąż budzi wiele kontrowersji w doktrynie i praktyce orzeczniczej. Ocena tych kwestii stanowi duży problem interpretacyjny również dla biegłych powoływanych przez organy wymiaru sprawiedliwości w celu wydania opinii, jak również dla późniejszych odbiorców ich opinii. Pojęcia te zostały wprowadzone w kilku aktach prawnych, tj. ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii [16], ustawie z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym [17], a także w ustawach z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny [18] oraz z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń [19], jednak sposób, w jaki je użyto, budzi spory co do tego, czy można je rozumieć tożsamo. Ustawa Prawo o ruchu drogowym zawiera określenie „stanu po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu” (np. art. 45 ust. 1 pkt 1). Problem pojawia się, gdy daną substancję należy zdefiniować i zaliczyć do grupy środków odurzających na podstawie kodeksu karnego. W doktrynie nie ma jednolitego stanowiska dotyczącego rozumienia pojęcia środka odurzającego (użytego m.in. w art. 178a k.k.). Przeważa pogląd, by rozumieć je zgodnie z definicją zawartą w art. 4 pkt. 26 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii, zgodnie z którą środek odurzający to każda substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działająca na ośrodkowy układ nerwowy i określona w wykazie środków odu-

Poland) tried to find answers to questions concerning the use of drugs or medicines that affect people’s ability to drive safely. The objective of DRUID was to prepare recommendations for the European Commission in support of EU Transport Policy in view of the impact on the fitness to drive after the use of alcohol, illicit drugs and medicines, giving information on the real degree of impairment caused by each substance and their actual impact on road safety and prepare and conduct studies to define the prevalence of the use of alcohol, medicines and intoxicating agents by drivers and compare the data collected in Poland with the results obtained in other countries which participated in the DRUID Project. The programme helped to investigate the problem more broadly and the data collected during the project proved to be more accurate than those collected in other studies [14, 15]. The DRUID Project helped detect 2.5 times more drivers who admitted to having driven under the influence of drugs in the last year [12].

Intoxication and the state after the use of alcohol have been defined in the law. However, there are many controversies in the doctrine and case law concerning the impact of intoxicating agents or ethanol-like intoxicants or the understanding of these concepts. Experts appointed by judicial bodies to give an opinion differ in their interpretation of the problem. Authorities, which have to rely on expert opinions, also have problems with interpretation. The concepts have been incorporated into some legislation, i.e. the Act of 29 July 2005 on Combating Drug Addiction [16], the Highway Code Act of 20 June 1997 [17] and in the Criminal Code of 6 June 1997 [18] and the Petty Offence Code of 20 May 1971 [19]; however their interpretation raises doubts about their uniform understanding. The Highway Code Act features the wording “state after the use of an ethanol-like intoxicant” (e.g. Art. 45 paragraph 1 subparagraph 1). A problem arises when a given substance must be defined and included into the group of intoxicating agents on the basis of the criminal code. In the doctrine there is no standardized position on the understanding of the concept of an intoxicating agent (for example as used in Article 178a of the Criminal Code). A view prevails that the concept should be understood in the same way as in the definition in Article 4 paragraph 26 of the Act on Combat-

rzających stanowiącym załącznik nr 1 do tej ustawy [20–25]. Niewielu autorów opowiada się za szerszym rozumieniem tego określenia [26–29]. Zgodnie z tym stanowiskiem, pojęcie środka odurzającego obejmuje również substancje psychotropowe oraz środki zastępcze zdefiniowane przez ustawę o przeciwdziałaniu narkomani i wymienione w załącznikach do tej ustawy, a wywołujące zaburzenia w funkcjonowaniu ośrodkowego układu nerwowego, czego konsekwencją jest obniżenie sprawności kierowania pojazdem mechanicznym. Do takiego rozumienia tego pojęcia przychylił się również w swojej uchwale Sąd Najwyższy¹ [30]. Brak jednoznacznych unormowań prawnych uniemożliwia również ocenę wpływu środka odurzającego analogicznie do przepisów dotyczących ustalenia stopnia nietrzeźwości. Istniejące akty prawne nie określają progów stężeń, na podstawie których można przyjąć „stan po użyciu” bądź „stan pod wpływem” określonej substancji na organizm, jak to ma miejsce w przypadku alkoholu. Takich granicznych wartości nie określono dotychczas w odniesieniu do środka odurzającego, którego działanie powoduje zaburzenia czynności psychomotorycznych odpowiadających stanowi nietrzeźwości.

Środowisko toksykologów sądowych na konferencji „Środki podobnie działające do alkoholu – interpretacja wyników badań krwi kierowców dla potrzeb sądowych”, która odbyła się w Krakowie w dniach 28–29 listopada 2012 r., zaproponowało progi stężeń odróżniające stan pod wpływem od stanu po użyciu środka odurzającego dla 5 grup substancji. Propozycję tę potwierdzono podczas XXX Konferencji Toksykologów Sądowych zorganizowanej w maju 2013 r. w Augustowie (tab. I).

Cel pracy

Celem pracy było przeanalizowanie teorii oraz praktyki opiniowania i orzekania w sprawach związanych z oceną działania środków odurzających i substancji psychotropowych, a także działających podobnie do alkoholu, identyfikacja niejasności i luk w obowiązujących przepisach oraz powstających w związku z nimi problemów opiniodawczych.

Materiał i metody

Materiał do badań stanowiły opinie biegłych z zakresu toksykologii i medycyny sądowej wykonane

ing Drug Addiction where an intoxicating agent is any natural or synthetic substance impacting on the central nervous system and included in the list of intoxicating agents which forms Annex 1 to the Act [20–25]. Fewer authors advocate a broader understanding of the concept [26–29]. In their opinion the concept of an intoxicating agent comprises also psychotropic substances and their substitutes defined by the Act on Combating Drug Additions and listed in annexes to the Act, which impair the central nervous system and impair driving ability. The Supreme Court agreed with this understanding of the concept¹ [30]. The absence of unambiguous legal norms makes the evaluation of the impact of an intoxicating agent impossible; it is not possible either to unambiguously define the degree of intoxication. The existing legal acts do not define concentration thresholds which could serve as the basis for determining the “after use state” and “the state under the influence” of a specific substance on the body, as is the case with alcohol. Such threshold values have not been defined so far with respect to an intoxicating agent the impact of which leads to the impairment of psychomotor activities corresponding to the state of intoxication in the body.

Forensic toxicologists at the conference “Agents acting similarly to alcohol – interpretation of the results of blood tests of drivers for judicial purposes” in Kraków on 28–29 November 2012 recommended concentration thresholds differentiating the state after influence from the state after use of an intoxicating substance for 5 substance groups. This proposal was confirmed at the 30th Conference of Forensic Toxicologists in Augustów in May 2013 (Table I).

Aim of the study

This article aims to analyse the theory and practice of expert opinions and adjudication in cases involving the evaluation of the impact of intoxicating agents and psychotropic substances as well as ethanol-like intoxicants, identify the lack of clarity and gaps in the applicable legislation and the resultant problems with forming expert opinions.

Material and methods

The material included the opinions of experts in the field of toxicology and forensic medicine

¹ Uchwała SN z dnia 27 lutego 2007 r. I KZP 36/06, Biul. SN 2007, nr 2, poz. 18

¹ Resolution I KZP 36/06 of the Supreme Court of 27 July 2007, Biul. SN 2007, No 2, item 18.

Tabela I. Progi stężeń zaproponowane podczas konferencji „Środki podobnie działające do alkoholu – interpretacja wyników badań krwi kierowców dla potrzeb sądowych” w Krakowie w dniach 28–29 listopada 2012 r., potwierdzone na XXX Konferencji Toksykologów Sądowych w Augustowie w maju 2013 r.

Table I. Concentration limits proposed at the Conference “Agents acting similarly to alcohol – interpretation of the results of blood tests of drivers for judicial purposes” in Kraków in November 2012, confirmed at the 30th Conference of Forensic Toxicologists in Augustów in May 2013

Substancja Substance	Progi Limits	
	stan po użyciu state after use	stan pod wpływem state under influence
Δ9-THC	1–2,5 ng/ml	> 2,5 ng/ml
amfetamina i pochodne amphetamine and derivatives	25–50 ng/ml	> 50 ng/ml
kokaina cocaine	10–20 ng/ml	> 20 ng/ml
benzoiloeckgonina benzoylecgonine	> 100 ng/ml	nie ustalono not established
morfina morphine	10–25 ng/ml	> 25 ng/ml

przez Katedrę i Zakład Medycyny Sądowej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie w latach 2009–2011 oraz wyroki sądów i uzasadnienia postanowień prokuratorskich zawarte w aktach spraw, pozyskanych w trakcie kwerendy w obrębie regionalnych prokuratur. W pracy przeanalizowano, w jakim stopniu wydana przez biegłych opinia, dotycząca stanu kierującego pojazdem, miała odzwierciedlenie w sposobie zakończenia sprawy. Po dokonaniu selekcji wybrano sprawy, w których badania toksykologiczne wykazały obecność substancji psychoaktywnych innych niż etanol. Badania wykonano metodą LC-MS. Wykluczono przypadki, w których nastąpił zgon badanego lub postępowanie w sprawie nie zostało ukończone. W ten sposób wyselekcjonowano 52 opinie dotyczące kierowców prowadzących pojazd mechaniczny w ruchu lądowym pod wpływem bądź po użyciu środków odurzających. Następnie pozyskano akta prowadzonych w związku z opiniami postępowań. Na ich podstawie zbadano przebieg oraz sposób zakończenia postępowania z uwzględnieniem czasu, jaki upłynął od zdarzenia lub kontroli drogowej do pobrania krwi odnotowanego w protokole. Z wyjątkiem 1 przypadku (w którym moment pobrania był odroczone aż o 16 godzin i 35 minut), czas ten wynosił poniżej 4 godzin (średnio 2 godziny i 14 minut). Najkrótszy czas, w którym udało się dokonać analizy krwi, to 30 minut. W 5 sprawach na podstawie zgromadzo-

made by the Department of Forensic Medicine in Lublin in the years 2009–2011 and court judgments and reasons for prosecutors’ decisions in the case files examined during the preliminary research made at the regional prosecutor’s offices. The article analyses the extent to which expert opinion about a driver’s state was reflected in the final judgment in the case. After selection, the cases were chosen in which toxicological tests detected the presence of psychoactive substances other than ethanol. The tests were made by the LC-MS method. Cases, when the tested driver died or when the proceedings were not finalized, were excluded. In this way 52 expert opinions were identified, which were given about drivers behind the wheel of a mechanical vehicle under the influence or after the use of intoxicating agents. On the basis of files with expert opinions, proceedings and their outcomes were analysed; the time from the event or traffic control to blood test recorded in the report was taken into account. Except for one case (when blood was taken 16 hours 35 minutes after traffic control), the time was less than 4 hours (on average – 2 hours and 14 minutes). The shortest time of blood analysis after traffic control was 30 minutes. It proved impossible to determine the time between the event and the blood test in 5 cases.

nych materiałów nie udało się ustalić czasu pomiędzy zdarzeniem a pobraniem krwi do badań.

Wyniki

W przebadanych próbkach krwi najczęściej stwierdzano Δ 9-THC i amfetaminę (87% analizowanych spraw). W 14 przypadkach (27% wszystkich spraw) wykryto więcej niż jedną substancję, wśród których 12 razy Δ 9-THC łącznie z amfetaminą (w jednym z nich dodatkowo z benzodwazepinami), w 1 sprawie Δ 9-THC z metadonem, morfiną i benzodwazepinami oraz w 1 sprawie amfetaminę z benzodwazepinami. W 4 przypadkach w krwi badanego wykryto tylko substancje inne niż Δ 9-THC i amfetamina: amitriptylinę, benzodwazepiny oraz morfinę, kodeinę i metadon. W 27 sprawach wykryto wyłącznie Δ 9-THC bądź jego metabolit, w 8 przypadkach – wyłącznie amfetaminę.

W próbkach, w których wykryto wyłącznie amfetaminę, jej stężenie wynosiło od zaledwie 9,7–587 ng/ml. W 3 przypadkach stężenie substancji we krwi przekroczyło 300 ng/ml. Spośród 8 przypadków, w których sprawca zażył właśnie tę substancję, w 5 sprawach zastosowano wobec niego karę przewidzianą w art. 178a § 1 k.k., a w 3 pozostałych przeprowadzone zostało postępowanie o wykroczenie z art. 87 § 1 k.w.

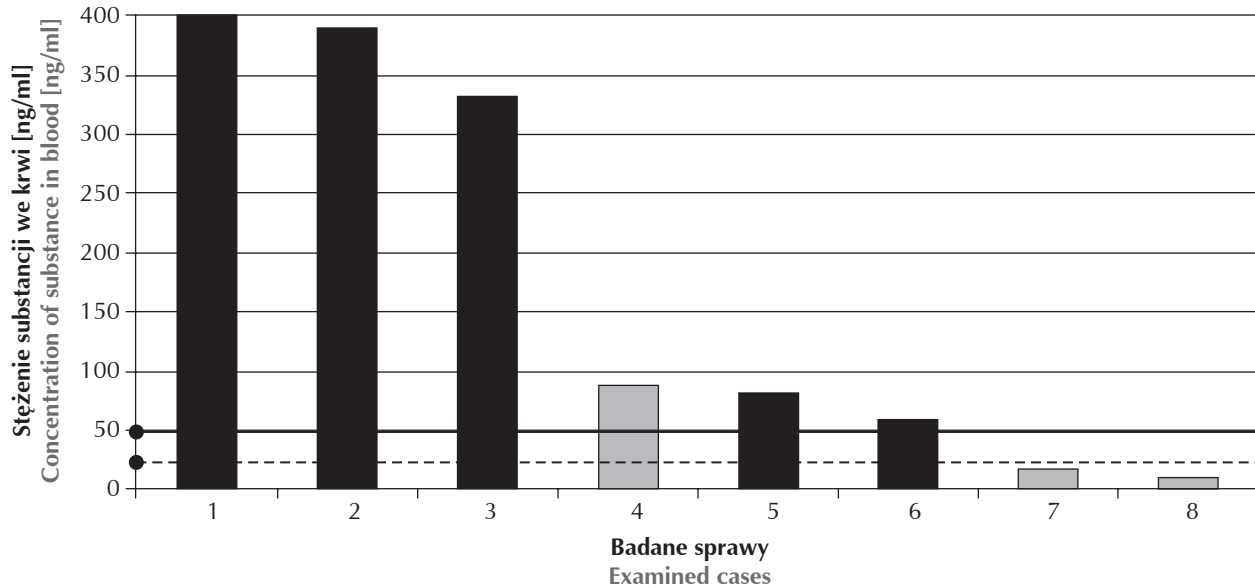
Rycina 1. ilustruje, w jaki sposób prawdopodobnie wyglądałoby zakończenie sprawy, gdyby ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie przepisu definiującego i rozróżniającego stan pod wpływem środka odurzającego od stanu po zażyciu takiego środka na podstawie progów stężeń zaproponowanych na konferencji toksykologów. W 5 na 8 spraw, w których badany zażył amfetaminę, biorąc pod uwagę jej stężenie, postępowanie prowadzone wobec kierującego pojazdem zakończyłoby się w taki sam sposób – wyciągnięciem wobec niego sankcji zawartej w art. 178a § 1 k.k. i uznaniem, że znajdował się on pod wpływem substancji o działaniu psychotropowym. W 3 przypadkach doszłoby jednak do odmiennego potraktowania sprawcy. W jednym z nich, w którym stężenie substancji było większe niż proponowany próg (50 ng/ml), stan badanego uznany zostałby za stan pod wpływem, natomiast w rzeczywistości wobec tej osoby przeprowadzono postępowanie o wykroczenie z art. 87 § 1 k.w. W pozostałych dwóch przypadkach, w których sprawca został uznany za osobę w stanie po użyciu środków działających

Results

Δ 9-THC and amphetamine (87% of cases) were most often detected in blood samples. In 14 cases (27% of all cases) more than one substance was detected, of which Δ 9-THC together with amphetamine was detected 12 times (in one case Δ 9-THC with amphetamine and benzodiazepines was detected), Δ 9-THC with methadone, morphine and benzodiazepines was detected in 1 case and amphetamine with benzodiazepines was detected in 1 case. Substances other than Δ 9-THC and amphetamine were detected in 4 cases: amitriptyline, benzodiazepines and morphine, codeine and methadone. In 27 cases only Δ 9-THC or its metabolite was detected and in 8 cases – only amphetamine was detected.

In the samples in which only amphetamine was detected, its concentration was from 9.7 ng/ml to 587 ng/ml. In 3 cases amphetamine concentration in the blood samples was higher than 300 ng/ml. Out of 8 cases, in which the perpetrator used amphetamine, in 5 cases they were sanctioned under Article 178a § 1 of the Criminal Code and in 3 cases a petty offence under Article 87 § 1 of the Petty Offence Code was adjudicated.

Figure 1 shows the probable outcome of proceedings in a situation when the legislator decided to introduce a provision defining and differentiating between the state under the influence of an intoxicating agent and the state after use of an intoxicating agent, on the basis of the concentration threshold recommended at the conference attended by toxicologists. In 5 out of 8 cases in which the perpetrator used amphetamine, considering its concentration, the proceedings against the driver would end in the same way – sanctions under Article 178a § 1 of the Penal Code would be imposed and the driver would have been found guilty of driving under the influence of a psychotropic substance. In 3 cases, however, the perpetrator would be treated differently. In one case, where the concentration of amphetamine was higher than the recommended threshold (50 ng/ml), the perpetrator's state would be that of under the influence whereas in fact the perpetrator was tried for a petty offence under Article 87 § 1 of the Petty Offence Code. In the other two cases, in which the perpetrator was found to be guilty of the use of etha-

rozwiązanie spraw z użyciem zaproponowanych progów
completing cases with proposed limits

sposób zakończenia postępowania
manner of completing proceedings

■ art. 178a § 1 k.k.
art. 178a § 1 Penal Code

□ art. 87 § 1 k.w.
art. 87 § 1 Petty Offence Code

●—●—●—●—●—●—
progi wyznaczające stan pod wpływem i stan po użyciu amfetaminy
limits defining the state under influence and the state after use of
amphetamine

Ryc. 1. Porównanie prawdopodobnego sposobu zakończenia sprawy w sytuacji, gdyby ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie przepisów rozróżniających stan pod wpływem od stanu po zażyciu amfetaminy na podstawie progów stężeń zaproponowanych przez toksykologów

Fig. 1. The comparison of the probable manner of completing proceedings providing the legislature decided to apply the rules differentiating the state under the influence and the state after use amphetamine on the blood concentration limits proposed by toxicologists

podobnie do alkoholu, przy zastosowaniu progów (25–50 ng/ml) postępowanie wobec niego zostałyby umorzone z powodu niewyczerpania znamion wykroczenia zawartych w art. 87 § 2 k.w.

Δ 9-THC lub jego metabolity (jako jedyne substancje) wykryto w 26 przypadkach. Największe stężenie wynosiło 16 ng/ml, natomiast najniższe 0,2 ng/ml. W 4 przypadkach stwierdzono jedynie nieaktywny metabolit tej substancji. Analiza akt pozyskanych we wskazanych sprawach wykazała, że na 26 przypadków zażycia Δ 9-THC wobec 7 sprawców przeprowadzono postępowanie o czyn z art. 178a § 1 k.k., wobec 17 innych było to postępowanie o wykroczenie, a w pozostałych 2 przypadkach postępowanie umorzono.

nol-like intoxicants, if the recommended thresholds (25–50 ng/ml) were applied, the proceedings would be discontinued for not meeting the legal definition of a petty offence under Article 87 § 2 of the Petty Offence Code.

Δ 9-THC or its metabolites (as the only substances) were detected in 26 cases. The highest concentration was 16 ng/ml, and the lowest 0.2 ng/ml. In 4 cases a non-active metabolite of the substance in question was found. An analysis of the files revealed that out of 26 cases of Δ 9-THC use, 7 perpetrators were tried under Article 178a § 1 of the Penal Code and 17 under the Petty Offence Code, while in 2 cases the proceedings were discontinued.

badany został uznany za znajdującego się w stanie pod wpływem środka odurzającego i ukarany karą, która przewidziana jest w art. 178a § 1 k.k. W 4 przypadkach wobec sprawcy zostało przeprowadzone postępowanie o wykroczenie z art. 87 § 1 k.w., natomiast w 1 przypadku sprawa została umorzona.

W sytuacji, gdyby zastosowano progi zaproponowane przez toksykologów (ryc. 3.), w 6 przypadkach sprawca byłby uznany za będącego w stanie pod wpływem środka odurzającego, w 4 przypadkach byłby to stan po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu. W 1 przypadku czyn nie spełniałby przesłanek popełnienia czynów zawartych zarówno w kodeksie karnym, jak i wykroczeń.

Decydenci procesowi z reguły powielali wnioski z opinii toksykologicznych, rzadko korzystając ze swoich uprawnień np. w zakresie oceny dowodów osobowych. Zaledwie w 3 sprawach przesłuchano świadków na okoliczność zachowania kierowcy.

Dyskusja

Podobnie jak we wcześniejszych pracach poruszających tę tematykę [1, 3, 8, 31] okazało się, że najczęściej zażywany przez kierowców substancjami odurzającymi są $\Delta 9$ -THC i amfetamina. Spostrzeżenia innych autorów potwierdza również duża liczba badanych próbek, w których wykryto więcej niż jedną substancję (27% wszystkich spraw).

Przeprowadzona analiza akt wskazuje na potrzebę pilnego wprowadzenia przepisów prawa regulujących progi różniące stan pod wpływem oraz stan po użyciu w celu pozbycia się istniejących luk oraz niejasności w obowiązujących przepisach. Badania zlecane w sprawach dotyczących środków odurzających ograniczają się do stwierdzenia w organizmie obecności środka oraz jego rodzaju. Ze względu na brak ustawowo ustalonych progów, ilościowe określenie substancji w badanych próbkach ma znaczenie pomocnicze dla oznaczenia stopnia jej wpływu na zaburzenia świadomości. Stąd też istotne znaczenie ma uwzględnienie w postępowaniu również innych dowodów, np. zeznań świadków pozwalających na zbadanie zachowania sprawcy, co może dać wskazówki co do stopnia zaburzenia funkcjonowania sprawcy [28].

W tabeli II zestawiono wyniki opinii biegłych z wynikami przeprowadzonych postępowań. W większości przypadków sposób zakończenia postępowania pokrywał się ze stanem wskazanym w opiniach przez

ly 8 ng/ml. In 6 cases the perpetrators were found to be under the influence of the intoxicating agent and sanctioned under Article 178a § 1 of the Criminal Code. In 4 cases the perpetrators were tried under Article 87 §1 of the Petty Offence Code whereas in 1 case the proceedings were discontinued.

If the thresholds recommended by toxicologists (Fig. 3) were applied, in 6 cases the perpetrators would be found guilty of driving under the influence of intoxicating agents and in 4 cases they would be under the use of an ethanol-like intoxicant. In 1 case no crime under the Penal Code or petty offence under the Petty Offence Code would be adjudicated.

The judges usually agreed with the conclusions and opinions of the toxicologists, usually abandoning to exercise their powers and hardly ever ordering the examination of personal evidence. In only 3 cases were witnesses asked to provide testimony about the circumstances of the driver's conduct.

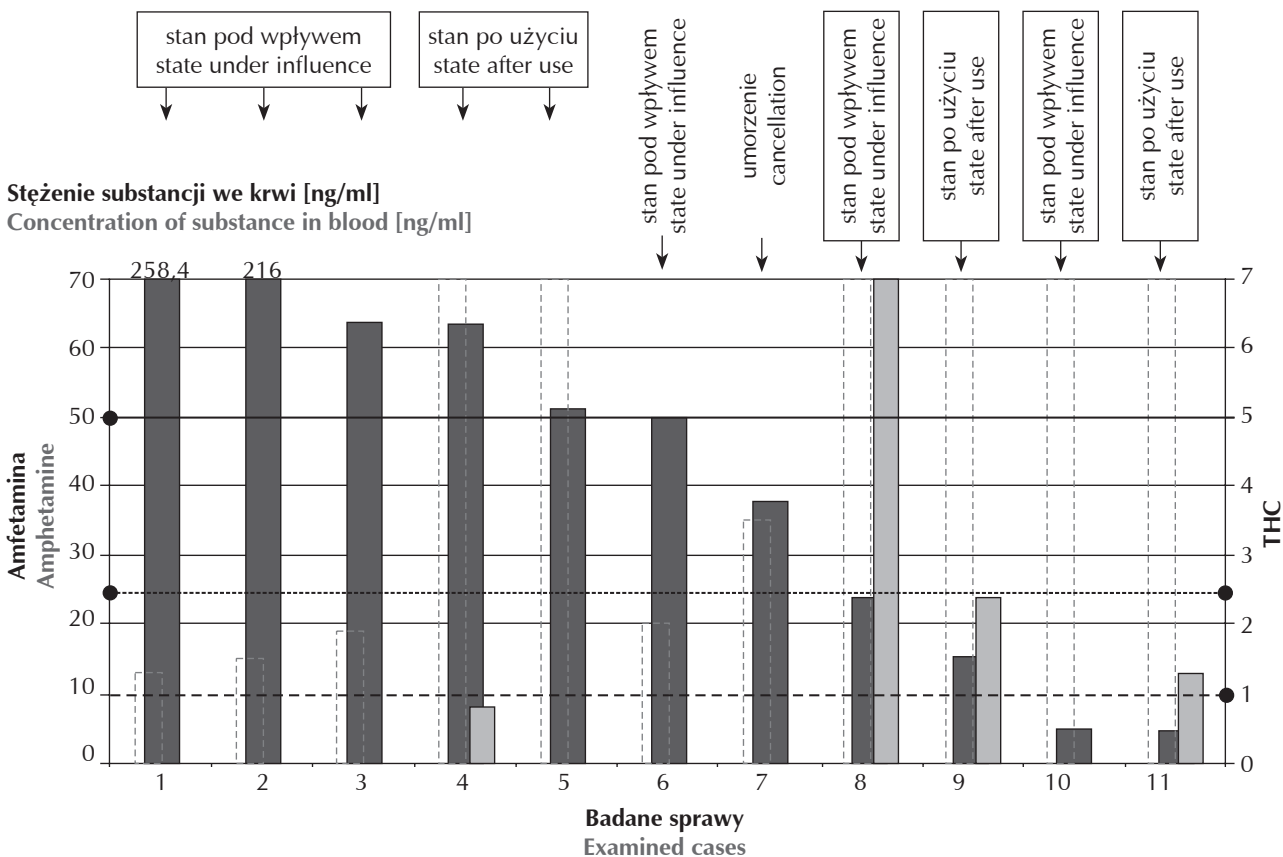
Discussion

Like in earlier publications dealing with the subject matter at hand [1, 3, 8, 31], it turned out that $\Delta 9$ -THC and amphetamine were the intoxicating substances most often used by drivers. Observations of other authors are also corroborated by a large number of samples tested in which more than one substance was detected (27% of all cases).

The analysis of the files suggests that it is urgently necessary to introduce regulations about the thresholds differentiating between the state under the influence and the state after use in order to do away with the existing gaps and lack of clarity in the applicable legislation. Tests ordered by courts in cases related to intoxicating substances are limited to the detection of an intoxicating substance and its type in the body. As there are no statutory thresholds, determination of the quantity of substances in the samples is of auxiliary importance to determine the extent to which it contributed to the disturbances of consciousness. Therefore, other evidence like witness testimony should be admitted in cases as it may help examine the perpetrator's conduct, which can provide guidance on the extent to which the perpetrator's actions were disturbed [28].

Table II compares the results of expert opinions with the outcomes of the proceedings. In most cases the outcome corresponded to the state indicated in

Sposób rozwiązania postępowania
Manner of completing proceeding

rozwiązanie spraw z użyciem zaproponowanych progów
completing cases with proposed limits

- progę wyznaczającą stan pod wpływem i stan po użyciu amfetaminy
- limits defining the state under influence and the state after use of amphetamine
- progę wyznaczającą stan pod wpływem i stan po użyciu THC
- - - - - limits defining the state under influence and the state after use of THC
- amfetamina/amphetamine
- 11-nor-9-karboxyΔ9THC
- ▒ THC

Ryc. 3. Porównanie prawdopodobnego sposobu zakończenia sprawy w sytuacji, gdyby ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie przepisów rozróżniających stan pod wpływem od stanu po zażyciu Δ9-THC i amfetaminy na podstawie progów stężeń zaproponowanych przez toksykologów (w przypadku łącznego zażycia obu substancji)

Fig. 3. The comparison of the probable manner of completing proceedings providing the legislature decided to apply the rules differentiating the state under the influence and the state after use Δ9-THC and amphetamine on the blood concentration limits proposed by toxicologists (ingestion of both substances)

Tabela II. Porównanie konkluzji opinii biegłego oraz sposobu zakończenia postępowania
Table II. Comparison of the conclusions from expert opinions and the outcome of the proceedings

Opinia biegłych Expert opinions		Wynik postępowania Outcome of proceedings	
wskazany w opinii stan state indicated in expert opinions	liczba spraw number of cases	liczba spraw number of cases	wynik postępowania result of the proceedings
stan pod wpływem state under influence	21	19	stan pod wpływem state under influence
		2	stan po użyciu state after use
stan po użyciu state after use	11	2	stan pod wpływem state under influence
		9	stan po użyciu state after use
stan co najmniej po użyciu at least state after use	20	5	stan pod wpływem state under influence
		15	stan po użyciu state after use

biegłych. Z 20 spraw, w których biegli nie dali jednoznacznej odpowiedzi, używając określenia, że sprawca znajdował się w stanie „co najmniej po użyciu” lub „z całą pewnością po użyciu, a nie można wykluczyć, że pod wpływem”, tylko w 5 przypadkach postępowanie zakończyło się ukaraniem sprawcy za popełnienie czynu, którego znamiona znajdują się w art. 178a § 1 k.k. W pozostałych 15 przypadkach wobec sprawcy zastosowano zasadę *in dubio pro reo*.

Kolejnym potwierdzeniem naglącej potrzeby wprowadzenia przepisów odróżniających stan pod wpływem od stanu po użyciu środka odurzającego są przypadki, w których poddani badaniu kierowcy przy zastosowaniu proponowanych progów zostaliby uznani za znajdujących się pod wpływem środka odurzającego i pociągnięci do odpowiedzialności karnej. Z badanego zbioru wybrano dwa przykłady, w których pomimo wystąpienia dużych stężeń środków odurzających wobec sprawców nie zastosowano adekwatnych przepisów. W pierwszym przypadku, w próbce nadesłanej do badań biegli wykryli $\Delta 9$ -THC oraz amfetaminę w stężeniu powyżej 60 ng/ml. Pomimo opinii stwierdzającej, że badany znajdował się w stanie pod wpływem amfetaminy i po użyciu $\Delta 9$ -THC, postępowanie prowadzone przeciwko sprawcy z art. 178a § 1 k.k. umorzono. Został natomiast uznany winnym popełnienia wykroczenia, o którym mówi art. 87 § 1 k.w. Drugi przypadek dotyczy osoby, w której krwi stwierdzo-

the expert opinions. Out of 20 cases in which experts did not provide a conclusive answer and used statements like “the perpetrator was in a state at least after the use” or “definitely after the use but after the influence cannot be ruled out”, only in 5 cases the trial ended with a sanction under Article 178a § 1 of the Criminal Code. In the other 15 cases the *in dubio pro reo* principle was applied.

Cases in which the drivers tested using the recommended thresholds would be found to be under the influence of an intoxicating agent and would be sanctioned is another confirmation of the urgent need to introduce regulations differentiating between the state under the influence from the state after the use of an intoxicating agent. Two cases were identified in the analysed set of cases, in which, despite the presence of high concentrations of intoxicating agents the perpetrators were not sanctioned accordingly. In the first case, experts detected $\Delta 9$ -THC and amphetamine in a concentration higher than 60 ng/ml in the sample. Despite the expert's conclusion that the perpetrator was under the influence of amphetamine and after use of $\Delta 9$ -THC, the proceedings under Article 178a 1 of the Criminal Code were discontinued. The perpetrator was found guilty of a petty offence under Article 87 § 1 of the Petty Offence Code. Another case concerned a person in whose blood the presence of $\Delta 9$ -THC and its active and inactive metabolites were detect-

no obecność Δ 9-THC oraz jego aktywnego i nieaktywnego metabolitu, przy czym stężenie samego Δ 9-THC wynosiło ponad 11 ng/ml. W opinii przedstawionej przez biegłych znalazł się zapis, że badany znajdował się pod wpływem tej substancji. Stanowiska tego jednak nie podtrzymał sąd, uznając go winnym jedynie wykroczenia z art. 87 § 1 k.w.

Przeprowadzone badania wskazują na potrzebę wprowadzenia dodatkowych szkoleń dla prawników na temat specyfiki opiniowania w tego typu sprawach. Zastanawiające jest również to, czy w tego rodzaju sprawach prokuratorzy i sądy nie powinni dokonywać dokładniejszej oceny dowodów osobowych (świadków, policjantów, personelu medycznego) chociażby na okoliczność zachowania sprawcy w trakcie zdarzenia. Z uwagi na niezwykle rozbudowany wachlarz tych substancji i ich odmienny mechanizm oddziaływania na organizm, informacje o zachowaniu zatrzymywanych kierowców mogłyby się okazać niezwykle pomocne w ocenie lub nawet wskazywać na stan, w jakim znajdowała się dana osoba.

Ograniczeniem pracy była niewielka liczba możliwych do przeanalizowania spraw – uwzględniono tylko przypadki, w których zlecono przeprowadzenie badań toksykologicznych Zakładowi Medycyny Sądowej w Lublinie. Jako następny etap badań zaplanowano analizę wszystkich postępowań prowadzonych na podstawie art. 178a k.k. i 87 k.w. w obrębie jednej z prokuratur.

Autorzy deklarują brak konfliktu interesów.

ed; the concentration of Δ 9-THC was over 11 ng/ml. In the opinion presented by the experts there was a statement that the perpetrator was under the influence of this substance. However, the court did not uphold this opinion and found the perpetrator guilty of a petty offence only, under Article 87 § 1 of the Petty Offence Code.

The analyses reveal the need to introduce additional training for lawyers and to teach them how to write expert opinions in cases involving driving after the use and under the influence of intoxicating agents. It is also worthwhile to investigate whether prosecutors and courts should more thoroughly examine personal evidence (testimonies of witnesses, police, and medical personnel) about the perpetrator's conduct during the event. In view of the extremely extensive range of the substances and their different impact on the body, information about the conduct of drivers stopped for traffic control could prove extremely helpful in the evaluation of the state or even confirm the state in which a given person was during an event.

The present analysis was restricted by the small number of cases that could be analysed – only cases in which courts ordered the Department of Forensic Medicine in Lublin to conduct toxicological tests were analysed. This study will continue with an analysis of all the proceedings conducted under Article 178a of the Criminal Code and 87 of the Petty Offence Code in one prosecutor's office.

The authors declare no conflict of interest.

Piśmiennictwo

References

1. Korczyńska M, Kulikowska J, Celiński R, Nowicka J, Rojek S, Uttecht-Pudełko A. Stan pod wpływem substancji odurzających lub psychotropowych – porównanie wyników badań toksykologicznych z oceną lekarską w materiałach Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej i Toksykologii Sądowo-Lekarskiej Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach. Arch Med Sąd Kryminol 2011; 51: 35-42.
2. Markiewicz A, Rejniak R. Wpływ alkoholu i narkotyków na sprawność kierowcy. Biuletyn Informacyjny Problemy Narkomanii 2007; 1: 70-77.
3. Olszowy Z, Albert M, Celiński R, Kulikowska J, Rojek S. Trudności opiniodawcze w sprawach dotyczących substancji psychoaktywnych w ruchu drogowym. Arch Med Sąd Kryminol 2007; 57: 210-214.
4. Wachowiak R. Aktualne możliwości diagnostyczno-interpretacyjne w opiniowaniu sądowo-lekarskim wpływu wybranych związków psychoaktywnych na zdolność psychomotoryczną człowieka. Opracowanie zainspirowane dyskusją referatu R. Wachowiak: „Aktualne możliwości diagnostyczno-interpretacyjne w opiniowaniu sądowo-lekarskim alkoholu i związków psychoaktywnych”, wygłoszonego podczas IV Ogólnopolskiego Seminarium Kryminalistycznego Zielona Góra – Drzonków 14–16 maja 2008 r. [<http://www.zielona-gora.pl.gov.pl/index.php?id=26>].
5. Chowaniec C. Badania nad obecnością leków i środków odurzających w organizmie uczestników ruchu drogowego. Arch Med Sąd Kryminol 2000; 50 (Suplement 1): 159-164.
6. Galer-Tatarowicz K, Wiergowski M, Szpiech B, Reguła K, Jankowski Z. Narkomania w świetle działalności orzeczniczej Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej Akademii Medycznej w Gdańsku w latach 1996–2005. Arch Med Sąd Kryminol 2007; 57: 277-284.

7. Krzyżewska A. Pojęcie „środka odurzającego” i „środka działającego podobnie do alkoholu” w świetle prawno-karnych norm zapewniających ochronę bezpieczeństwa ruchu drogowego. *Transport Samochodowy* 2009; 3: 17-29.
8. Niemcunowicz-Janica A, Wardaszka Z, Ptaszyńska-Sarosiek I. Badania nad obecnością środków odurzających i substancji psychotropowych w organizmach uczestników ruchu drogowego w materiale Zakładu Medycyny Sądowej UM w Białymstoku. *Arch Med Sąd Kryminol* 2009; 59: 194-198.
9. Sybirska H, Kulikowska J. Narkomania w praktyce sądowo-lekarskiej Katedry Medycyny Sądowej w Katowicach. *Arch Med Sąd Kryminol* 1998; 48: 205-213.
10. Sybirska H, Szczepańska J, Kulikowska J. Substancje odurzające we krwi uczestników ruchu drogowego – doświadczenia Katedry i Zakładu Medycyny Sądowej Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach. *Z Zagadnień Nauk Sądowych* 1999; 39: 65-76.
11. Szukalski B. Prowadzenie pojazdów pod wpływem narkotyków – nowe zagrożenie. *Problemy Kryminalistyki* 2006; 252: 5-12.
12. Buttler I. Substancje psychoaktywne w ruchu drogowym – wstępne wyniki projektu DRUID. *Biuletyn Informacyjny ITS* 2010; 1 (37): 5-13.
13. Verstraete AG. Badanie śliny przy podejrzeniu prowadzenia pojazdów pod wpływem narkotyków. *Problemy Kryminalistyki* 2006; 252: 86-92.
14. Bożejewicz W, Jędrzejko M. Skala i charakter narkotyzowania się kierowców (wnioski z badań sondażowych). *Probl Narkomanii* 2006; 2: 32-41.
15. Sierosławki J. Substancje psychoaktywne – postawy i zachowania. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2006 roku. Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Warszawa 2006.
16. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii. *Dz. U. z 2005 r. Nr 179 poz. 1485 ze zm.*
17. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym. *Dz. U. z 1997 r. Nr 98 poz. 602 ze zm.*
18. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny. *Dz. U. z 1997 r. Nr 88 poz. 553 ze zm.*
19. Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. Kodeks wykroczeń. *Dz. U. z 1971 r. Nr 12 poz. 114 ze zm.*
20. Buchała K. W: Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do art. 117-272, t. 2. Zoll A (red.). Zakamycze, Kraków 1999; 405.
21. Dąbrowska-Kardas M, Kardas P. Odpowiedzialność karna za spowodowanie wypadku komunikacyjnego w świetle regulacji nowego kodeksu karnego z 1997 r. Część II, *Palestra* 1999; 3-4: 35-52.
22. Gardocki L. Prawo karne. C.H. Beck, Warszawa 2006; 241.
23. Górniok O. W: Górniok O, Hoc S, Kalitowski M, Przyjemski SM, Sienkiewicz S, Wąsek A. Kodeks karny. Komentarz, t. 2. Gdańsk 2005; 165.
24. Krajewski K. Pojęcie środka odurzającego na gruncie kodeksu karnego. *Państwo i Prawo* 2003; 11: 30-42.
25. Marek A. Kodeks karny. Komentarz. Wolters Kluwer, Warszawa 2006; 472.
26. Huminiak P. Stan pod wpływem środków odurzających i stan po użyciu środka działającego podobnie do alkoholu u kierującego pojazdem. *Paragraf na Drodze* 2004; 3: 5.
27. Kała M. Środki działające podobnie do alkoholu z punktu widzenia toksykologa sądowego-analityka. *Kwartalnik Instytutu Transportu Samochodowego, BRD* 2007; nr 1.
28. Stefański RA. Prawna ocena stanów związanych z używaniem środka odurzającego w ruchu drogowym. *Prok i Prawo* 1999; 4: 18-24.
29. Stefański RA. Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu i w komunikacji. Rozdział XX i XXI Kodeksu karnego. Komentarz. C.H. Beck, Warszawa 2000; 371-372.
30. Olszewski T. Glosy do uchwały Sądu Najwyższego – Izba Karne z dnia 27 lutego 2007 r., syng. I KZP 36/06, *Prok i Prawo* 2008; 12: 154-159.
31. Kała M, Adamowicz P, Chudzikiewicz E, Lechowicz W, Pufal E, Sykutera M, Piekoszewski W, Pach J, Śliwka K. Środki działające podobnie do alkoholu w organizmie kierowców. *Z Zagadnień Nauk Sądowych* 2005; 62: 133-144.

Adres do korespondencji

dr hab. n. med. Grzegorz Teresiński
Katedra i Zakład Medycyny Sądowej
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
ul. Ceramiczna 1
20-150 Lublin, Polska
e-mail: grzegorz.teresinski@umlub.pl

Address for correspondence

Grzegorz Teresiński MD PhD
Chair and Department of Forensic Medicine
Medical University of Lublin
Ceramiczna 1
20-150 Lublin, Poland
e-mail: grzegorz.teresinski@umlub.pl

